

Områdeskansliet för humaniora, juridik  
och samhällsvetenskap

## **Remiss: Herrelösa verk i kulturarvsinstitutionernas samlingar (Ds 2013:63)**

### **Sammanfattande synpunkter**

Remissen avser genomförandet i svensk rätt av EU:s direktiv 2012/28/EU av den 25 oktober 2012 om viss tillåten användning av föräldralösa verk, med rättelse av direktivet av den 27 oktober 2012, varigenom uttrycket ”anonyma verk”, överallt där det förekommer i texten, ersätts av uttrycket ”föräldralösa verk”. Juridiska fakultetsnämnden godtar i sak det genomförande av direktivet som förslaget innehåller, men vill dels belysa vissa frågor om ersättningsnormer dels ändå ifrågasätta den valda formen för inarbetandet av direktivets normer i upphovsrättslagen.

### **Genomförande och ersättningsformer**

Direktivet syftar till att underlätta digitalisering och förmedling av det så kallade kulturarvet i situationer då rättighetshavaren till ett upphovsrättsligt skyddat verk är okänd eller inte går att nå och då det således inte går att erhålla tillstånd till avsedd användning. Fenomenet är synnerligen vanligt förekommande i alla medlemsländer inom unionen och det är begripligt att ett direktiv tillkommit som försöker lösa de svårigheter med rättighetsklarering inom kulturinstitutionerna som får är legio i Europa, liksom på de flesta andra ställen i världen. I Sverige och övriga Norden finns redan normer, inte minst sådana som helt nyligen införts i upphovsrättslagen per den 1 november 2013, som underlättar för kulturinstitutionerna att rättighetsklara åtgärder med de egna samlingarna, varför förevarande direktiv kanske inte alls får något betydande genomslag i Sverige. Likväl finns inte skäl att motverka att kulturarvsinstitutioner som arkiv, bibliotek, museer och radio- och tv-företag tillerkänns lättnader i fråga om digitalisering av sina samlingar och att på begäran kunna tillhandahålla även verk som anses herrelösa, dvs för vilka rättighetshavaren är okänd eller inte står att finna. Direktivet pekar alltså ut vilka institutioner som kan komma i fråga, vilka förfoganden av upphovsrättslig natur som ska omfattas och anger bestämmelser för hur en omsorgsfull efterforskning ska utföras samt anger följderna av att en rättighetshavare till ett herrelöst verk ger sig till känna.

## **Juridiska fakulteten**

Allt detta har uttrycks på ett såväl omfattande som detaljerat och, ofta, komplicerat vis i direktivet. Genomförandet har således inte varit en helt lätt uppgift. Frågan är om den kunnat ske på annat sätt än som nu föreslås för att åstadkomma större klarhet och en tydligare hantering av de ganska motspänstiga element som direktivet onekligen innehåller.

I Finland och Danmark har man valt delvis andra former för att söka förverkliga direktivet. I Finland har genomförandet kommit till uttryck i en särskild lag, alltså särhållen från upphovsrättslagen. I Danmark har man i stället valt att infoga genomförande bestämmelser i ett nytt avslutande kapitel i upphovsrättslagen. Det svenska förslaget låter direktivets bestämmelser komma till uttryck i form av en ny inskränkning i upphovsrätten som inarbetats i 16 a – 16 d §§ samt konsekvensändringar i 45, 46, 48, 49, 49 a och 58 §§. Metoden är ganska tungrodd och ger inte en lättläst text, även om den i huvudsak knyter an i redaktionellt hänseende till andra inskränkningar i upphovsrättslagens andra kapitel till förmån för arkiv och bibliotek. Rent framställningstekniskt hade frågorna kanske vunnit på att brytas ut på ett mer distinkt sätt, t ex genom att placeras i ett särskilt kapitel.